

До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05
у Національній академії внутрішніх справ
ДП-680 Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

Офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента
Колонюка Віктор Петрович
на дисертацію **Шевченка Олександра Вікторовича** на тему
**«Використання спеціальних товарознавчих знань під час досудового
розслідування»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та
криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Під час розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень та цивільних справ часто виникає необхідність у застосуванні спеціальних знань у галузі товарознавства. Такі спеціальні знання все частіше використовуються в ході розслідування крадіжок майна, випуску недоброякісної продукції, розкрадання державного майна, під час розгляду судами цивільних справ, коли обставини обумовлюють необхідність дослідження споживчих товарів та сировини.

Аналіз практики використання спеціальних товарознавчих знань свідчить, що для проведення досліджень на сучасному рівні необхідне розроблення теоретичних, процесуальних та криміналістичних проблем, з урахуванням специфіки та норм чинного кримінального процесуального законодавства.

На дисертаційному або окремому монографічному рівні комплексна проблема використання спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування протягом останніх трьох десятиліть на пострадянському просторі не досліджувалася. В окремих дисертаціях та публікаціях, автори зверталися до даної проблематики, однак лише фрагментарно. А такі питання як: стан розроблення проблем спеціальних товарознавчих знань; розвиток наукових уявлень про такі знання; поняття та види спеціальних товарознавчих знань; правове регулювання використання спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування;

ВДЗР НАВС	
Вх. №	4626
"12" 09	2017 р.
кількість аркушів:	—
додаток	—

форми використання спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування; залучення спеціаліста-товарознавця до проведення слідчих (розшукових) дій; предмет, об'єкт та завдання судово-товарознавчої експертизи; призначення слідчим судово-товарознавчої експертизи під час досудового розслідування; оцінка висновку судово-товарознавчої експертизи під час досудового розслідування, з моменту отримання Україною незалежності та введення в дію у 2012 році нового кримінального процесуального законодавства України не були об'єктом дослідження ні в монографіях, ні в дисертаціях.

Ось чому на думку опонента, **актуальність теми даного дослідження** не викликає і не може викликати сумнівів, адже воно зумовлене потребами не лише теоретичного осмислення важливої наукової проблеми, а й вимогами слідчої та експертної практик щодо використання спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування.

Здійснене наукове дослідження має відповідний **зв'язок з певними науковими програмами, планами, темами**. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до Стратегією національної безпеки, затвердженої Указом Президента України, ґрунтується на положеннях Плану заходів МВС України, спрямованих на реалізацію норм КПК України, відповідає Пріоритетним напрямам наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ на період 2015-2019 рр., Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014-2017 рр. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ.

Мета даного наукового дослідження відповідає його предмету та правильно й достатньо повно розкривається в поставлених дисертантом **задачах**. Правильним по суті слід вважати й визначені дисертантом **об'єкт і предмет** дослідження, а вміло застосовані ним під час наукового пошуку загальнонаукові й спеціальні методи (стор. 16-17 дисертації; стор. 3-4 автореферату) дали змогу отримати вагомі результати і належним чином їх обґрунтувати.

Емпірична база даного дослідження є цілком репрезентативною і достатньою для того, щоб стверджувати про об'єктивність і доведеність зроблених висновків.

На це вказує використання дисертантом в обґрунтування окремих і найбільш важливих положень дослідження статистичних даних про злочини, зареєстровані Національною поліцією (органами внутрішніх справ) в Україні за період 1987–2016 рр.; статистичні дані про результати діяльності Експертної служби МВС України за період 2001–2016 рр.; матеріали вивчення 810 висновків судово-товарознавчих експертиз із архівів ДНДЕКЦ МВС України, Київського, Тернопільського, Харківського, Чернігівського НДЕКЦ МВС України за 2010–2016 рр.; зведені дані анкетування 54 експертів-товарознавців Експертної служби МВС України та 120 слідчих Національної поліції України. Важливе значення в цьому належить і використанню дисертантом особистого досвіду роботи на посаді старшого оперуповноваженого відділу ДСБЕЗ Оболонського РУ ГУ МВС України в м. Києві.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані в дисертації та авторефераті, визначається такими обставинами. Насамперед, дисертант вивчив та проаналізував значний масив наукових джерел як загальнотеоретичного, так і спеціального характеру, нормативні документи (загалом – 391 джерело), які стосуються тематики дослідження. Під час викладення матеріалу цієї праці використано об'єктивну критику і тактовно виважений науковий стиль полеміки, зрозумілу мову авторських висловлювань, що вказує на вдало обрану методику дослідження й раціональне використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання (стор. 16-17 дисертації, стор. 3-4 автореферату).

Основні результати дослідження достатньо повно й належним чином відображені у 15 наукових публікаціях, серед яких п'ять наукових статей – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук (у тому числі одна – в електронному), одна стаття – в зарубіжному науковому виданні, дев'яти тезах – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій і круглих столах, а також двох навчально-практичних посібниках (стор. 7 автореферату). Все це дає підстави для висновку про належний рівень обґрунтованості основних положень, висновків і рекомендацій,

сформульованих у дисертації, їхню достатню за кількістю та змістовним наповненням, репрезентативність, що свідчить про належний науковий рівень даного дослідження, яке за своїм змістом і рівнем розгляду наукових проблем відповідає поставленим вимогам до кандидатських дисертацій.

Дана дисертація вирізняється певною **науковою новизною**, оскільки в ній вперше на сучасному етапі розвитку вітчизняної науки на монографічному рівні, а не в окремих й розрізнених наукових публікаціях, з урахуванням чинних в Україні на момент наукової розвідки й фактичного розгляду дисертації законодавчих змін розглядається проблема комплексного дослідження важливих питань щодо використання спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування. Треба погодитись із авторською оцінкою і визнати, що дисертантом вперше: – запропоновано визначення спеціальних товарознавчих знань як системи науково обґрунтованих, не загальновідомих, не правових, практикою апробованих знань, навичок і вмінь, набутих особою під час професійного навчання за спеціальністю «товарознавство», які використовуються для дослідження товарів, робіт і послуг з метою встановлення їх товарних властивостей, фактичного стану, вартості та іншої споживацької інформації у ході вирішення завдань кримінального провадження; – розроблено класифікацію судово-товарознавчих експертиз за: ступенем узагальнення та субординацією; видом розв’язуваних задач; видами досліджуваного об’єкту; – визначено предмет судово-товарознавчої експертизи, яким є фактичні дані, що встановлюють в процесі вивчення матеріалів кримінального провадження та наданих об’єктів на основі спеціальних товарознавчих знань і характеризують: товари, послуги, роботу; товарні властивості; фактичний стан товарів, вартість товарів та іншу споживацьку інформацію.

Певну ступінь наукової новизни мають й окремі з тих результатів, які вказують на удосконалення підходів до раніше здійснених іншими науковцями розробок, зокрема, щодо: – визначення судово-товарознавчої експертизи; – наукових рекомендації по призначенню судово-товарознавчої експертизи у кримінальному провадженні; критеріїв, яким повинен відповідати висновок судово-товарознавчої експертизи; – прогнозування оціночної діяльності в умовах існування

інституту альтернативної експертизи, судом присяжних засідателів, моральних і правових аспектів цієї проблеми; – напрямів використання спеціальних товарознавчих знань у кримінальному провадженні; – форм використання спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування; – форм участі спеціаліста-товарознавця в кримінальному провадженні та ін.

Зазначене дало змогу дисертанту по новому або з оновленим науковим поглядом підійти до дослідження важливого кола проблем пов'язаних з використанням спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування, які до сьогодні залишилися хоча й не взагалі поза увагою вітчизняних вчених, але є недостатньо дослідженими і водночас такими, що мають виразно важливе теоретичне й практичне значення.

Достовірність положень та висновків дисертації забезпечуються достатньою джерельною базою, яку можна вважати цілком репрезентативною, оскільки опрацьовано здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених з криміналістики, кримінального процесу, судової експертизи, закони України, нормативно-правові документи, використані можливості Інтернет-ресурсів, а всього – 391 джерело (стор. 217-266 дисертації, стор. 7 автореферату). Важливе, і не лише ілюстративне значення мають розміщені в додатках матеріали здійснених опитувань слідчих, експертів-товарознавців з питань проблематики дисертації, на які посилається автор за текстом цієї праці і що підтверджує репрезентативність проведених ним досліджень. Підвищує статусність даного дослідження й особистий практичний досвід дисертанта.

На думку опонента, **практичне значення одержаних результатів** полягає в тому, що вони можуть бути з успіхом використані у: – *практичній діяльності* Національної поліції України щодо протидії злочинам у галузі економіки, житлово-комунального господарства, у фінансовій сфері та у сфері інфраструктури (акт впровадження Департаменту захисту економіки Національної поліції України від 21.02.2017 р.), при проведенні судово-товарознавчих експертиз (акт впровадження Київського науково-дослідного інституту судових експертиз МЮ України від 23.02.2017 р.), у сфері нагляду за додержанням законів у кримінальному

провадженні та координації правоохоронної діяльності (акт впровадження Департаменту нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні та координації правоохоронної діяльності Генеральної прокуратури України від 20.02.2017 р.); – *освітньому процесі* при підготовці дидактичних матеріалів з навчальних дисциплін «Криміналістика», «Розслідування окремих видів злочинів», «Особливості розслідування окремих видів злочинів», «Судова експертиза», «Теорія судової експертизи», «Особливості впровадження ДСТУ ISO/IEC 17025 в підрозділи Експертної служби МВС України», «Судово-товарознавча експертиза», а також під час проведення занять з названих дисциплін (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 14.01.2017 р. та 20.02.2017 р., юридичного факультету Інституту права та безпеки підприємництва Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» від 14.01.2017 р.).

Структура й обсяг дисертації й визначені дисертантом назви розділів та підрозділів майже повністю відповідають темі й визначеним дисертантом задачам даного дослідження, відображають його логіку та послідовність здійсненого пошуку, спрямованість на досягнення поставленої мети, забезпечують його цілісність і завершеність. Дослідження складається із вступу, трьох розділів, які вміщують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Оцінка змісту дисертації. Автором опрацьовано і висвітлено комплекс проблем щодо сутності використання спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування.

Коротко зупинимося на ключових і важливих для розуміння сутності проблеми положеннях, що складають зміст окремих розслів дисертації і ілюструють її наукову цінність. Ознайомлення з рукописом дисертації свідчить про те, що **перший її розділ** присвячений питанням, які слугують своєрідним вступом до розгляду проблематики дослідження і водночас виступають його стрижнем, який проходить крізь усю дисертацію. Зокрема, в цьому розділі, дисертант здійснює наукову розвідку щодо розвитку наукових уявлень про товарознавчі знання; розглядає стан розроблення проблем використання спеціальних товарознавчих знань, а також їх поняття.

Другий розділ дисертації присвячено надзвичайно важливій і, на жаль, такій, що не часто висвітлюється іншими дослідниками в подібних дослідженнях проблеми – організаційним та процесуальним засадам використання спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування. Де розкриваються: загальна характеристика форм таких знань; питання участі спеціаліста-товарознавця в проведенні слідчих (розшукових) дій; консультативна допомога такого спеціаліста.

Третій розділ присвячений розгляду питань, які мають безперечне практичне значення. В якості ключової проблеми дисертант розглядає призначення і проведення судово-товарознавчої експертизи у кримінальному провадженні. Де одним із важливих питань є оцінка висновку судово-товарознавчої експертизи.

У **висновках** викладені основні підсумкові положення та пропозиції автора, що сформульовані в процесі даного дослідження. В них лаконічно відображені основні результати здійсненого наукового пошуку. Висновки дисертанта щодо визначення ним значимості його праці для науки й практики вважаються цілком обґрунтованими, достовірними, відповідають суті розглянутих питань і відзначаються послідовністю та логікою викладених думок, що дає підстави для стверджень про можливість використання на практиці (стор. 212-216 дисертації, стор. 14-17 автореферату).

Зміст автореферату ідентичний основним науковим положенням і зробленим висновкам дисертації, за формою, змістом та обсягом відповідає вимогам, які ставляться до такого виду робіт. Оформлення дисертації та автореферату не має грубих відхилень від встановлених вимог. Зазначене дає вагомі підстави для позитивної оцінки результатів цієї праці.

Водночас, є потреба зупинитися на деяких дискусійних положеннях, які, на думку опонента, потребують врахування, уточнення, або ж можуть стати додатковим предметом наукової дискусії під час обговорення цієї дисертації. Вартими на висловлювання зауваженнями та побажаннями на адресу дисертанта вважаю такі.

1. Оскільки тема дисертаційного дослідження стосується використання спеціальних товарознавчих знань, то доцільно було б визначити поняття самого «використання спеціальних товарознавчих знань» та дослідити його напрями.

2. Відповідно до п. 6 ст. 243 КПК України судово-товарознавча експертиза обов'язково призначається для визначення розміру матеріальних збитків, про що в дисертації докладно аналізуються конкретні ситуації, але статистичні відомості не свідчать про кількісні показники судово-товарознавчої експертизи в умовах реформованого КПК України (стор. 267-304 дисертації).

3. Оскільки судово-товарознавча експертиза виконується в державних і недержавних судово-експертних установах, то в дисертації доцільно було б вказати види судових експертів-товарознавців та дати їм процесуальну характеристику.

4. На стор. 96 дисертації, автор розглядає питання залучення спеціалістів товарознавців під час проведення допиту, обшуку та пред'явлення для впізнання, однак тактика дій у таких слідчих (розшукових) діях спеціаліста розглядається як надання консультативної допомоги слідчому. Хоча, як свідчить практика, залучення спеціаліста-товарознавця має інші пізнавальні можливості.

5. На стор. 108-109 дисертації розглянуто положення про те, за яких умов може бути атестована особа як судовий експерт-товарознавець, однак у Законі України «Про судову експертизу» ці положення більш деталізовані, про що в дисертації чомусь не згадується.

6. На стор. 141-144 дисертації зазначається, що методика експертного дослідження є важливою ознакою судово-товарознавчої експертизи, однак у зв'язку з атестацією судових лабораторій ДНДЕКЦ МВС України за міжнародним стандартом ISO/IEC 17025 експертна методика розглядається як складова цього стандарту, про що необхідно теж вказати.

Зроблені зауваження, втім, носять у певній мірі дискусійний, уточнюючий і не суто принциповий характер, в своїй сукупності не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не перекреслюють вагомego доробку автора і не дають опоненту підстав для сумнівів щодо належних позитивних якостей цієї роботи. Текст праці викладено у логічній послідовності, добротною державною мовою, з дотриманням

наукового стилю та фахової наукової термінології, а зміст дисертації свідчить про її завершеність і самостійність здійсненого дослідження, його відповідність науковій спеціальності 12.00.09. Додатки до дисертації мають виразне змістовне навантаження і використані автором за їх фактичним призначенням для ілюстрації матеріалу й підтвердження власних висновків. Оформлення й обсяг дисертації, додатків та автореферату загалом відповідає вимогам, що висуваються до таких наукових робіт.

Проведене здобувачем дослідження відповідає науковій спеціальності, за якою воно здійснено, а подана до захисту дисертація може вважатись завершеною, самостійною працею, що містить раніше не захищені положення, в якій отримані нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, котрі у їх сукупності вирішують окреме наукове завдання та мають значення для удосконалення діяльності щодо використання спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування.

На підставі викладеного вважаю, що подана до захисту дисертація Шевченка Олександра Вікторовича на тему «Використання спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування» відповідає вимогам п. п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 з відповідними наступними змінами, що пред'являються до кандидатських дисертацій, а її автор Шевченко Олександр Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент –

вчений секретар – завідувач відділу
організації науково-дослідних робіт

Київського науково-дослідного інституту судових експертиз МЮ України
кандидат юридичних наук, доцент

В. П. Колонюк

«6» вересня 2017 р.

В. П. Колонюк

Заст. директора

В. П. Колонюк

В. П. Колонюк

В. П. Колонюк